

toch *onbekend* zijn ⁶⁾. Evenzoo ligt de oorsprong en herkomst der oudste bewoners van Europa in het duister; maar wel mag op grond van de studie, aan hunne fossiele overblijfselen in grotten, veenlagen en aanslibbingen gewijd, geacht worden vast te staan, dat zij menschen waren van gelijke bewegingen als wij, in het bezit van verstand en rede, van taal en godsdienst, van vuur en gereedschappen ⁷⁾.

Van niet minder gewicht zijn de ontdekkingen, die sedert den aanvang der vorige eeuw in Assyrië, Babylonië en Egypte hebben plaats gehad, want zij hebben er ons mede in kennis gesteld, dat er in die landen reeds eeuwen vóór Christus en lang vóór Mozes en Abraham machtige rijken hebben gebloeid, die op een hoogen trap van beschaving stonden, kunst en wetenschap, met name de astronomie, met vrucht beoefenden, op landbouw, nijverheid en handel zich toeleghden en met de volken rondom leefden in een druk verkeer. Welke de verhouding is tusschen de bewoners van Azië en die van Europa en andere werelddeelen, is in wetenschappelijken zin wederom eene vraag, die op antwoord wacht. Maar des te opmerkelijker mag het heeten, dat tal van aanhangers der descendentie-leer, op grond van de eenheid der menschelijke natuur, vasthouden aan of terugkeeren tot het monogenisme, dat is de eenheid van het menschelijk geslacht in oorsprong en in woonplaats. De ontdekkingsreizen der laatste eeuwen hebben deze eenheid dan ook indirect ten sterkste bevestigd. Door de verbetering der verkeersmiddelen, door de zucht naar expansie, door het streven naar invloedsferen en afzetgebieden, door de herleving der zending en andere oorzaken meer, is langzamerhand de gansche aarde in al hare lengten en breedten voor ons opengelegd. Onbekende landen en volken, onbekende talen en godsdiensten zijn er in zekeren zin niet meer. En al de door deze ontdekkingen en onderzoekingen verkregen kennis heeft het geloof versterkt of vernieuwd, dat alle menschen ééne en dezelfde natuur deelachtig zijn, en dat zij alle in het bezit zijn van de fundamenteele elementen der cultuur, van taal en godsdienst, van kennis, zedelijkheid en kunst. Er is een zeer uiteenlopend verschil in de mate van cultuur, maar natuur-, barbaarsche of cultuurlooze volken in volstrekten zin zijn er niet; zelfs de dikwerf beweerde on-